

Ehkäisevän päihdetyön ohjelma 2018-2022

Johdanto

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) velvoittaa kunnat organisoimaan ehkäisevän päihdetyön alueellaan. Kunta huolehtii päihdeolojen seurannasta ja sitä koskevasti tiedotuksesta sekä siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan kuntalaisille. Kunta tukee päihdehaittojen ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä ja edistää päihdetyön toimia kaikilla hallinnonaloilla. Maakunnat toimivat tulevaisuudessa aluetasolla kuntien rinnalle niitä tukien, mutta paikallinen vastuu säilyy kunnilla. (Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä)

Ehkäisevä päihdetyö on myös osa kunnan lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentämisen ja sen kohteena on koko väestö. Haittoja ehkäistään vähentämällä sekä kysyntää että saatavuutta hyödyntäen tieteelliseen näyttöön perustuvia menetelmiä ja hyviä käytäntöjä (Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, STM 2016).

Ohjelma tekee näkyväksi kaupungin eri toimijoiden tekemän ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden, työnjaon, yhteistyötarpeet ja osaamisen. Se on laadittu täydentämään valtuustokausittain tehtävää hyvinvointikertomusta ja tukemaan väestön terveyserojen kaventamista. Toimenpiteiden edistymistä seurataan vuosittain hyvinvointikatsauksen ja tilinpäätösprosessin yhteydessä.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus on julkaissut vuonna 2015 lain toimeenpanoa tukevan *Ehkäisevän päihdetyön* toimintaohjelman, johon myös tämä suunnitelma perustuu. Toimintaohjelma nostaa esiin kuusi painopistettä, jotka muodostavat Kauniaisten ehkäisevän päihdetyön ohjelman rakenteen.

Painopisteet:

1. Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa (s. 2)
2. Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden ja yhteisöjen valintojen sekä sosiaali- ja terveystieteiden tueksi (s. 3)
3. Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan sekä tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa (s. 4)
4. Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisössä (s. 4)
5. Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista (s. 6)
6. Paikallista alkoholi- tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusta ja laajassa yhteistyössä

Lähde: Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, THL.

Kauniaisten kaupunki
Grankulla stad

Missä mennään nyt?

Kauniaisten edellisen päihdetyön strategian (2008–2015) visioksi määriteltiin seuraavaa:

Kauniaislaiset ovat terveitä ja heidän elämänlaatunsa on hyvä. Päihteiden haitoista koituu harvoin haittoja ja kuntalaiset saavat helposti ja nopeasti asianmukaista päihdehoitoa seko suomen- että ruotsinkielellä. Alaikäiset ovat koko yhteisön suojeluksessa, lasten ja nuorten elinympäristö on päihteetön. Huumeita Kauniaisissa ei käytetä.

Hyvinvointikertomuksen tarkastelun perusteella vuonna 2017 Kauniaisissa asuu edelleen Suomen tervein väestö, joka voi pääosin hyvin. Päihteiden käytön aiheuttamat terveysriskit ja mielenterveyden häiriöiden aiheuttama työkyvyttömyys ovat kuitenkin valtakunnallisesti lisääntymässä, mikä koskettaa myös Kauniaisissa. Vaikka naapurikuntiin verrattuna päihdehuollon nettokustannukset suhteutettuna väestöön ovat matalat, ovat ne kuitenkin nousseet.

Tarkempaa tietoa aikuisväestön päihteiden käytöstä saadaan vuonna 2018, kun Kauniainen osallistuu kansalliseen FinSote-tutkimukseen. Nuorten päihteiden käytöstä saadaan tietoa kouluterveyskyselystä. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn tulokset olivat huolestuttavia Kauniaisten osalta: vaikka kansallinen trendi päihteettömyyteen kasvaa, Kauniaisissa päihteiden käyttö on edelleen korkeammalla tasolla kuin kansallisesti ja yläkouluikäisten keskuudessa alkoholin käyttö on lisääntynyt edellisestä kouluterveyskyselystä. Yläkouluikäisistä täysin päihteettömiä ilmoittaa olevansa 57 % ja lukiolaisista 17 %. Lukiolaisista pojista 22 % ja tytöistä 16 % ilmoittaa kokeilleensa huumeita. Yli puolet lukioikäisistä kokee, että huumeiden saatavuus on helppoa. Tupakoiminen ja nuuskaaminen sen sijaan ovat vähentyneet ja yläkouluikäisistä alle prosentti ja lukiolaisista 1 %

ilmoittaa tupakoivansa päivittäin. Yläkouluikäisistä 3 % ja lukiolaisista 4 % käyttää nuuskaa päivittäin.

Edellisen strategian tavoitteet ja niiden toteutuminen on kuvattu tarkemmin suunnitelman liitteessä 2. Taulukkoon on merkitty keltaisella toimenpiteet, joiden kehittäminen jatkuu myös uudessa strategiassa.

PAINOPISTEET

1. Päihdetyön rakenteet Kauniaisissa

Ehkäisevä päihdetyö perustuu moniammatilliseen verkostotyöhön, jolloin ehkäisevän päihdetyön verkoston prosessinomistajuus on oltava legitimoitu ja resursoitu. Kaupungin johtoryhmä ja kaupunginjohtaja sen puheenjohtajana johtaa kaupungin hyvinvointia ja terveyttä, ml. ehkäisevää päihdetyötä. Kauniaisissa ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista vastaa kaupungin johtoryhmän ohjauksessa Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä (TEJO). Ehkäisevän päihdetyön johtaminen ja seuranta perustuvat ajantasaiseen tietoon, josta raportoidaan säännöllisesti hyvinvointikertomuksessa käyttäen sovittuja indikaattoreita.

Sote- ja maakuntaudistuksen yhteydessä ehkäisevä päihdetyö jää kunnan tehtäväksi, maakunnalle kuuluu mm. kuntia tukevia asiantuntijatehtäviä. Kunnan tulee nimetä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on ollut lain tarkoittama toimielin, mutta nykytilanteessa on tarkoituksenmukaista tehdä muutos niin, että ko. toimielin on kaupunginhallitus.

Kauniaisten toimintaa ohjaa Kauniaisten kaupunkistrategia 2018–2022.

https://www.kauniainen.fi/kaupunki_ja_paatoksenteko/paatoksenteko/saannot_seka_strategiat_ja_ohjelmat

2. Haitoista viestiminen

Kunnan tulee viestiä väestölleen päihteiden käytön, tupakoinnin ja rahapelaamisen riskeistä ja haitoista sekä riskien vähentämisen ja avunsaannin mahdollisuuksista. Myös haittoja kokevien läheisten tulee saada tietoa siitä, mistä voi hakea apua. Tavoitteena on tukea väestön tietoisuutta riskeistä mutta myös tukea sosiaali- ja terveystieteistä päätöksentekoa. Yleisiä keinoja ovat esimerkiksi valistus ja yksilökohtainen neuvonta. Myös omatoimista lopettamista ja vähentämistä sekä itsearviointia tulee tukea.

Tavoite	Toimenpiteet	Toteutustavat ja vastuutaho
Viestintä tukee itsearviointia	Varmistetaan, että internetsivuilla on ajankohtaiset oma-apuaineistot ja materiaalit (A-klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Stumppi.fi, THL)	Päivitetään internet- ja intranetsivut ja varmistetaan, että tieto on helposti löydettävissä (Sotehallinto)
Haittariskiviestintää kohdennetaan erityisesti elämänkaaren murrosvaiheisiin ja erityisryhmille. (koululaiset, vanhemmat, ikäihmiset)	Erilaiset kampanjat, tapahtumat, julisteet eri tilanteisiin Yksilökohtainen terveysneuvonta, riskikäyttöön kohdennettu lyhytneuvonta	-Ehkäisevän päihdetyön viikon toteuttaminen marraskuussa, tupakoimattomuuspäivät (Suunnitelma ja toteutus yhteistyössä ml. henkilöstöhallinto). -Näkökulman nostaminen esille myös muissa tapahtumissa (Sydänviikko, vanhustenviikko jne.) -Viestinnän suuntaaminen erityisesti koululaisille ja vanhemmille
	Lisätään tietoutta asioista, joiden kohdalla tietotaso on matala (esim. alkoholi kroonisten kansansairauksien riskitekijänä).	Hyvinvointikertomus ja -katsaus tuottavat tietoa oman kunnan tilanteesta vuosittain (Tejo)

3. Riskien ja haittojen tunnistaminen, varhainen tuki ja (4) haittojen ehkäisy lähiyhteisöissä, (5) henkilökunnan osaamisen varmistaminen

Alkoholin riskikäyttöön, tupakkatuotteiden ja huumausaineiden käyttöön sekä peliongelmiin tulee kiinnittää huomiota ja tarjota apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen vähentää vakavien ongelmien riskiä ja vähentää hoidon tarvetta, mikä osittain taas vaikuttaa siihen, että kroonisiin kansansairauksiin, sosiaalisiin haittoihin ja taloudellisiin ongelmiin liittyvät riskit pienenevät. Keskeistä on myös se, että haittojen ehkäisyyn panostetaan eri-ikäisten ihmisten arkiympäristöissä. Vaikuttamalla asenteisiin ja yhteisön toimintatapoihin luodaan puitteet myös yksilön valinnoille. (Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, STM 2015.)

Kauniaisten ehkäisevän päihdetyön nykyiset käytännöt on kirjattu ylös toimialoittain syksyllä 2017 (liite 3). Käytäntöjen ajankohtaisuutta ja riittävyttä on syytä tarkastella ja päivittää säännöllisesti. Alla olevaan taulukkoon on kerätty keskeisimmät ehkäisevän päihdetyön tavoitteet sekä niiden toteutus Kauniaisissa. Tavoitteiden toteutumisen seurantamenettelyn kehittäminen on yksi tärkeistä vuoden 2018 tavoitteista.

3. Riskien ja haittojen tunnistaminen ja varhainen tuki

TAVOITE	TOTEUTUS JA TOIMENPITEET	SEURANTA JA ARVIOINTI
Tunnistetaan alkoholin, tupakkatuotteiden ja huumausaineiden käyttöön ja rahapelaamiseen liittyvät riskit ja osataan tukea asiakasta riittävän varhaisessa vaiheessa	Systemaattinen lyhytneuvonta ja muut varhaisen avun menetelmät: Tällä hetkellä käytössä: Rakenteinen kirjaaminen, <i>AUDIT</i>, <i>mini-interventio</i>, <i>ADSUME</i>, <i>Suun terveydenhuollon esitietolomakkeet</i>, <i>mini-interventio</i>, <i>Vanhuspalveluiden terveyttä edistävien kotikäyntien kyselylomakkeet</i>, <i>sähköinen terveystarkastus</i>, <i>Aikuissosiaalityön seutukunnallinen itsearviointilomake</i>, <i>Lapset puheeksi -menetelmä</i> TOIMENPITEET: Käytössä olevien menetelmien arviointi Menetelmien käyttöönotto erityisesti rahapelaamisen liittyvien riskien tunnistamiseksi	Muutostarpeet on tunnistettu ja kehittämissuunnitelma tehty

	Seutukunnallisen itsearviointilomakkeen juurruttaminen sosiaalityön työntekijöiden arkityöskentelyyn Päivitetään Lapset puheeksi –toimintamalli vastaamaan Mielenterveysseuran päivitettyä mallia ja kerrataan käytännöt, mm. neuvonpito-osion käyttöönotto, työntekijöiden kanssa. Varmistetaan kouluttajakoulutuksen jatkuminen	Toteutuneet itsearviointit ja koettu hyöty (sos.palv.) Koulutuksen järjestäminen Vastuu: perhetyönryhmä
Etsivässä työssä tunnistetaan ja opastetaan asiakkaita, jotka ovat ehkäisevän päihdetyön tarpeessa tai muussa riskiryhmässä	Kehitetään etsivän työn menetelmiä ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä: Tällä hetkellä toteutuu: <i>Etsivä nuorisotyö, Seniorineuvola, terveystarkastukset (omaishoitajat, työttömät), pitkäaikaissairauksien vuoksi hoitajavastaanotolla käyvät ja mielenterveysasiakkaat. Ks. LIITE 3.</i> TOIMENPITEET: Villa Bredan yhteistyöverkoston hyödyntäminen ikäihmisten ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa Kehitetään Kauniaisiin soveltuvat etsivän nuorisotyön menetelmät ja toimintatavat ja juurrutetaan osaksi arkityötä	Eri ryhmille kohdennettujen käyntien sisältö ja käytettävä materiaali määritetty Seniorineuvola, käynnit ja %- osuus kohderyhmästä Toteutuneet terveystarkastukset Toteutuneet sairaanhoitaja-/ terveydenhoitajakäynnit (pitkäaikaissairaudet) Toimintatapojen kuvaukset tehty (KuVa)

4. Haittojen ehkäisy lähiyhteisöissä

TAVOITE	TOTEUTUS JA TOIMENPITEET	SEURANTA JA ARVIOINTI
Ehkäisevä päihdetyö on osa varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten perustyötä, toimintatapoja ja -kulttuuria	Varhaiskasvatuksessa otetaan tarvittaessa puheeksi vanhempien päihteiden käyttö. Yhteiset sovitut käytännöt lapsen suojelemiseksi on kirjattu ylös: Tällä hetkellä käytössä: Kotikäynti, Lapset puheeksi – menetelmä, Huolen vyöhykkeistö, Ohjaaminen perhetyön ryhmän tuen piiriin Ks. LIITE 3. TOIMENPITEET: Käytäntöjen vaikuttavuuden arviointi. Toteutuminen, seurantamenettelyn kehittäminen Oppilaitoksissa on laadittu ehkäisevän päihdetyön suunnitelma päihteiden käytön ja käyttökokeilujen ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi. Suunnitelmaan on kirjattu ylös yhteiset käytännöt, joiden toteutuminen varmistetaan oppilaitoksissa tehtävissä oppilaitosympäristöjen ja –yhteisön tarkastuksissa. TOIMENPITEET: Kohderyhmien ja käytäntöjen vaikuttavuuden arviointi ikäryhmissä: Alle 7-vuotiaat, 7-12-vuotiaat; 13-16-vuotiaat; 16 vuotta täyttäneet Yksiköissä on ajantasaiset ehkäisevän päihdetyön suunnitelmat. Oppilaitosympäristöjen ja –yhteisön tarkastusmenettelyä kehitetään LAPE-hankkeen	Muutostarpeet on tunnistettu, kehittämissuunnitelma on tehty Muutostarpeet on tunnistettu, kehittämissuunnitelma tehty Käynnit on tehty ja tarvittavat dokumentit ovat saatavilla Yhteistyö työsuojelun kanssa on toteutunut Tarkastuskäynnit on tehty ja tarvittavat dokumentit ovat saatavilla

Ehkäisevän päihdetyön mahdollisuudet on hyödynnetty eri-ikäisten vapaa-ajan ympäristöissä ja yhteiset toimintakäytännöt on kirjattu ylös. Asukkaiden osallistuminen päihteettömän toiminnan suunnitteluun on mahdollistettu.	puitteissa. Nuorisotyössä edistetään nuorten terveitä elämäntapoja, päihteetöntä vapaa-aikaa ja osallisuutta sekä tavoitteellisesti vahvistetaan nuorten itsetuntoa ja itsesäätelyyn ja päätöksentekoon liittyvä taitoja: Tällä hetkellä käytössä: <i>Etsivä nuorisotyö, Ehkäpä-toiminta, päihde- ja seksuaalivalistus, ryhmäyttämistoiminta, harrastustoiminta, nuoristotila, leiritoiminta, kesätoiminta jne.</i> Päihteettömyyttä tuetaan järjestöavustusten kriteereissä ja tilojen ja tilaisuuksien pelisäännöissä Tällä hetkellä käytössä: <i>Avustushakemuksen yhteydessä toimitetaan myös järjestön tai yhdistyksen päihdeohjelma</i> Asukkaiden osallistuminen ja osallistaminen esimerkiksi päihdefoorumeilla, palautekanavilla. Savuton Kauniainen –ohjelma (liite 4) TOIMENPITEET: Käytäntöjen vaikuttavuuden arviointi. Järjestetään päihdefoorumi toimijaverkostolle. vanhusneuvosto, vammaisneuvosto ja nuorisoneuvosto osallistetaan suunnitteluun ja arviointiin	Vastuu: Siv ja sote (neuvolat ja kouluterveydenhuolto) Tarpeelliset muutostarpeet on tunnistettu, kehittämissuunnitelma (KuVa) Toimintaa suunniteltu yhdessä nuorisopalvelujen, kouluterveydenhuollon ja ehkäisyneuvolan kanssa (seksuaalineuvoja) Savuton kaupunki-kriteerien toteutuminen kaikkien toimialojen vastuulla (Tejo) Varmistetaan kriteerit 1 ja 2 toteutuminen (tejo) Kehittämiseen osallistuneiden asukkaiden määrä, tilaisuudet (lkm) Päihdefoorumi järjestetty joka toinen vuosi tai osallistuttu pks muiden kaupunkien pitämiin päihdefoorumeihin.
Kauniaisten kaupungin henkilöstön terveyden edistämiseen sisällytetään päihdehaittojen ehkäisy	Työpaikan päihdeohjelmaan sisältyy yhteiset toimintatavat alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi ja niihin	

	puuttumiseksi sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämiseksi ja vieroituksen järjestämiseksi: Tällä hetkellä käytössä: <i>Työterveyshuollon mini-interventiot, Audit, Savuton Kauniainen –ohjelma (liite 3), matalan kynnyksen puheeksiotto esimiehen toimesta (varhainen välittäminen).</i> TOIMENPITEET: Varmistetaan, että myös rahapelihaittojen ehkäisemiseksi on yhteiset sovitut käytännöt Järjestään esimiehille ryhmävalmennusta rahapeli- ja päihdehaittojen tunnistamiseksi ja käyttöön puuttumisen tueksi.	Muutostarpeet on tunnistettu ja kehittämissuunnitelma on tehty Työterveyshuollossa käytännöt rahapelihaittojen tunnistamiseksi (henkilöstöhallinto)

5. Henkilöstön osaamisen varmistaminen

TAVOITE	TOTEUTUS JA TOIMENPITEET	SEURANTA JA ARVIOINTI
Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista	Päihdehaittojen ehkäisyn menetelmät osaksi ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutusta Varmistetaan, että työntekijät osaavat hyödyntää tarjolla olevia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja ja koulutuksia oman työnsä tueksi. TOIMENPITEET: Henkilökunnan osaamisen arviointi Järjestetään vuosittain yhteistä koulusta koko ehkäisevän päihdetyön verkostolle sekä eri ammattiryhmille kohdennettua koulutusta	Osaamisen arviointi ja sen perusteella tehtävä koulutussuunnitelma on tehty (Tejo)

	Varmistetaan, että työntekijät osaavat hyödyntää tarjolla olevia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja ja koulutuksia oman työnsä tueksi. Järjestetään koulutusta erityisesti rahapelihaitoista ja huumausaineista ja niiden käytön trendeistä. Osallistutaan HUS:n järjestämään päihdekoulutukseen. Luodaan yhteistyökäytännöt mm. lähipoliisin kanssa Varmistetaan, että THL:n, AVI:n ja PKS-verkoston yhteisissä kokouksissa on aina edustus myös Kauniaisista.	Intraan ja internetsivuille tehty EPT-sivusto (sote) Koulutuksissa saadun tiedon jakamisen käytännöt sovittu (Tejo) Kutsutaan Tejo-kokouksiin 1-2 x/vuosi Vastuuhenkilöt nimetty (Tejo)

6. Alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä

TAVOITE	TOTEUTUS JA TOIMENPITEET	SEURANTA JA ARVIOINTI
Alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikka toteutetaan suunnitellusta ja laajassa yhteistyössä.	Luodaan yhteistyörakenteet paikallisten yritysten kanssa.	Yhteistyörakenteet sovittu

Seurantajärjestelmän päivittäminen

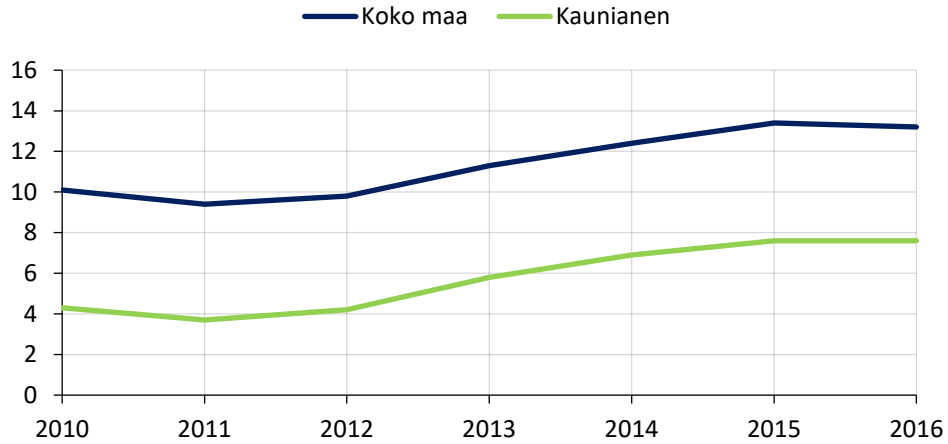
Kunnan toteuttaman ehkäisevän päihdetyön tulee perustua tutkittuun tietoon ja toimivaksi todettuihin keinoihin. Toimintaa ohjaavat myös kansalliset ohjelmat ja suositukset. Vaikuttavuuden selvittämiseksi tarvitaan säännöllistä seuranta- ja seurantaohjelmia, johon on kehitettävä yhteinen seurantajärjestelmä ja -menettely. THL:n päihdeavainindikaattorit toimivat työvälineenä kuntien päihdeasioiden suunnittelemisen ja kehittämisen tueksi. Tietoa saadaan myös erilaisista väestölle suunnatuista kyselyistä kuten aikuisväestölle suunnatusta FinSote-kyselystä ja kouluterveyskyselyistä. Tähän suunnitelmaan on liitetty päihdeavainindikaattoreiden kehitys Kauniaisissa vuosina 2010-2016.

Ehkäisevän päihdetyön voimassa olevia käytäntöjä ja menetelmiä tulee arvioida säännöllisin väliajoin ja päivittää tarpeen vaatiessa. Tämän suunnitelman perusteella valmistellaan Tejossa Kauniaisten yhteinen itsearviointi- ja seurantajärjestelmä. Vaikuttavuutta seurataan ja tilannetta raportoidaan vuosittain hyvinvointikatsauksen yhteydessä.

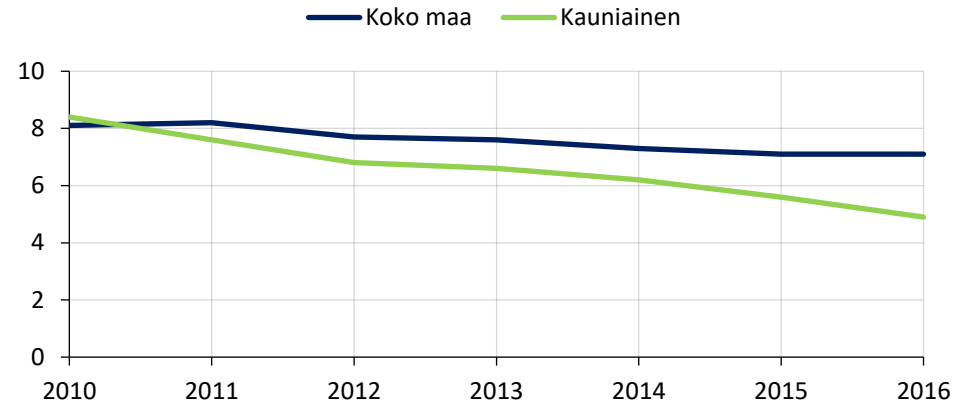
Kuntien päihdeavainindikaattorit (Lähde: THL, Sotkanet.fi)

Päihdehaittoja ennakoivat tekijät	Taustaindikaattorit	Päihteiden vaikutus hyvinvointiin
• Työttömät, % työvoimasta • Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista • Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa • Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	• Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, 8. ja 9. luokan oppilaista • Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista • Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, 8. ja 9. luokan oppilaista • Päihdehuollon asumispalveluissa asiakkaita/1000 asukasta • Päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas • Päihtyneiden säilönotot/ 1000 asukasta • Asunnottomat yksinäiset/ 1000 asukasta	• Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä • Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat/ 1000 asukasta • Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta • Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1000 asukasta • Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumukset / 1000 asukasta • Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1000 asukasta • Poliisiin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta

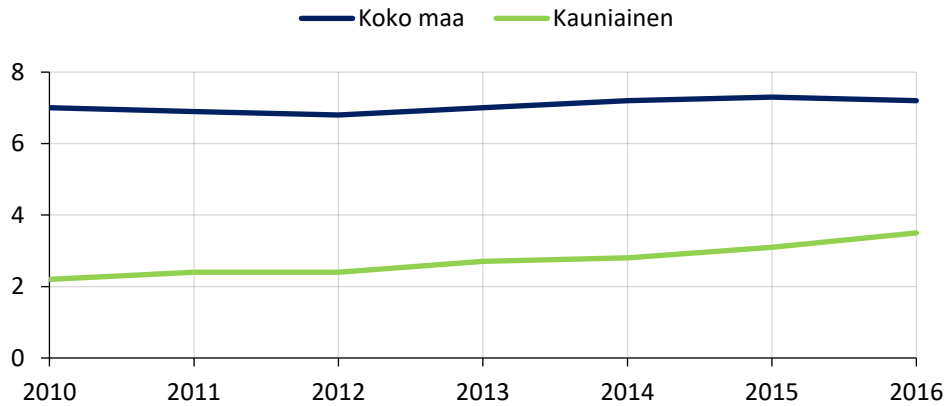
Työttömät, % työvoimasta

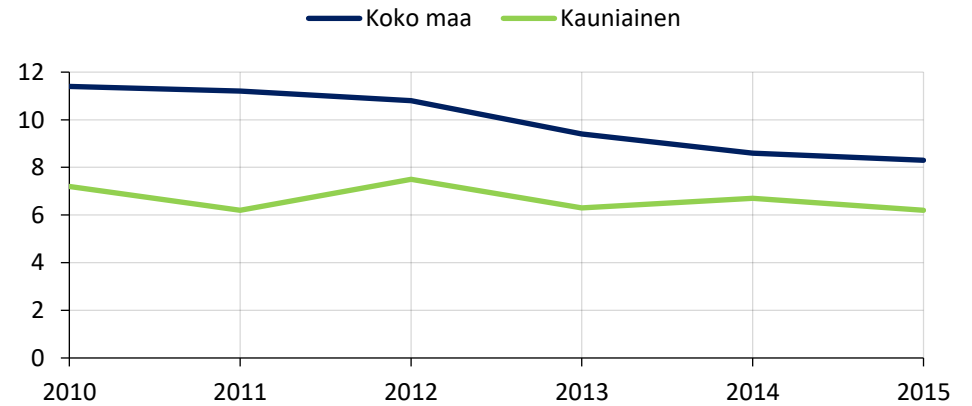
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa .

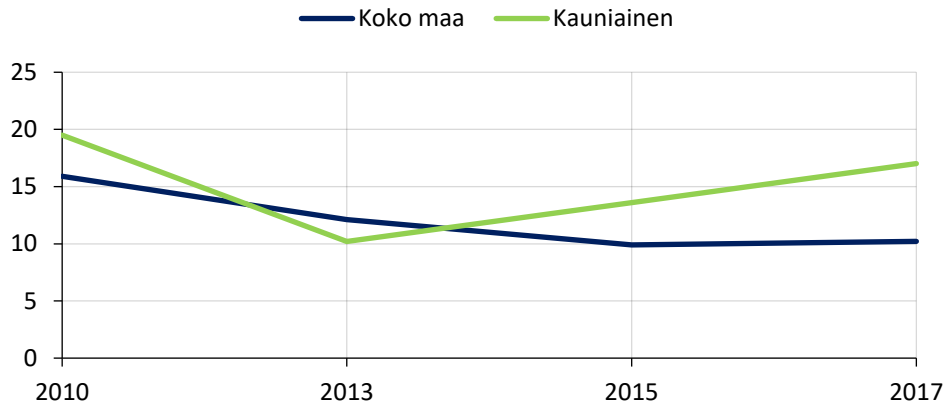
Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista

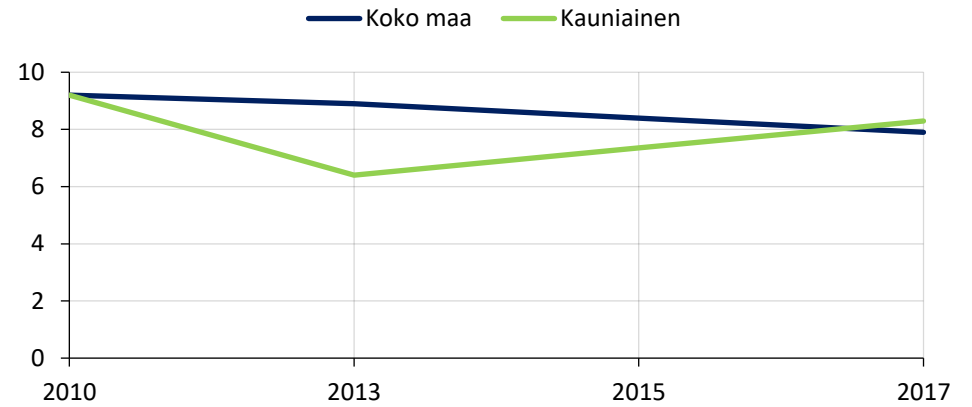
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

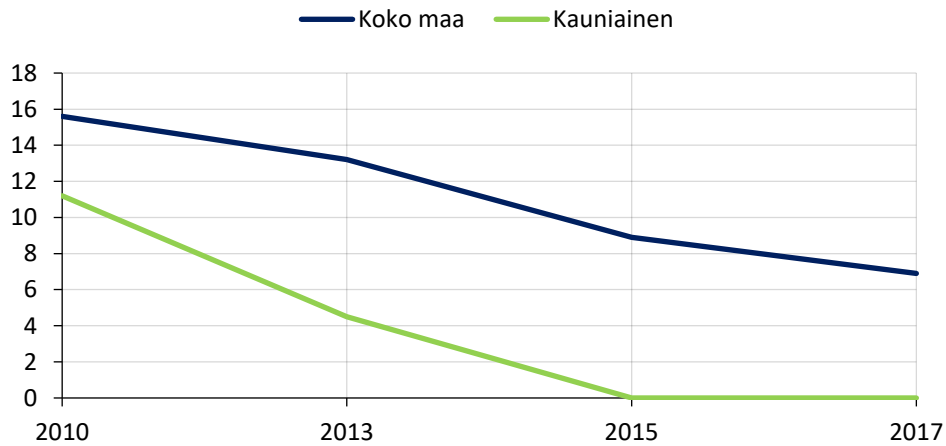
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

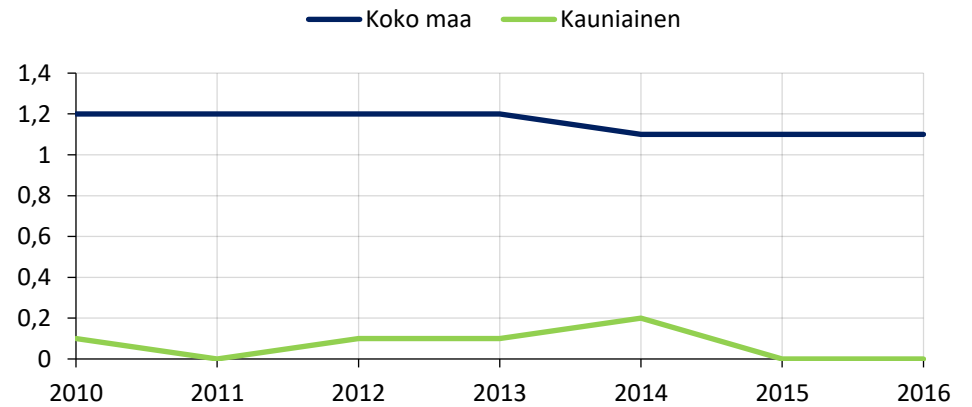
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista

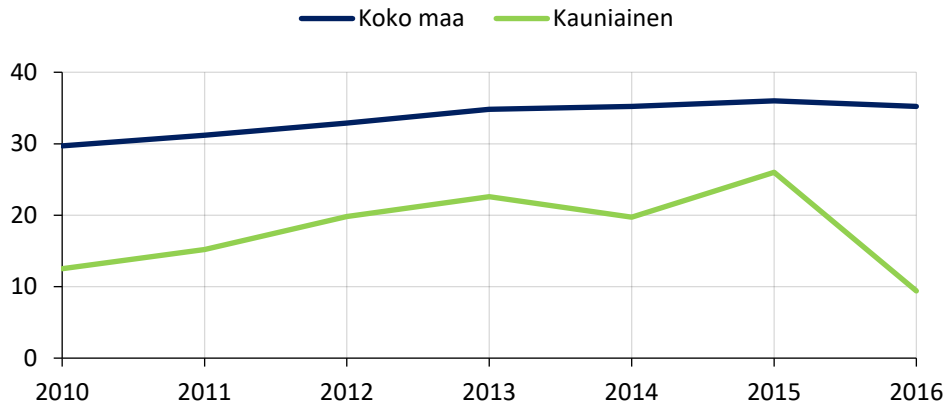
Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

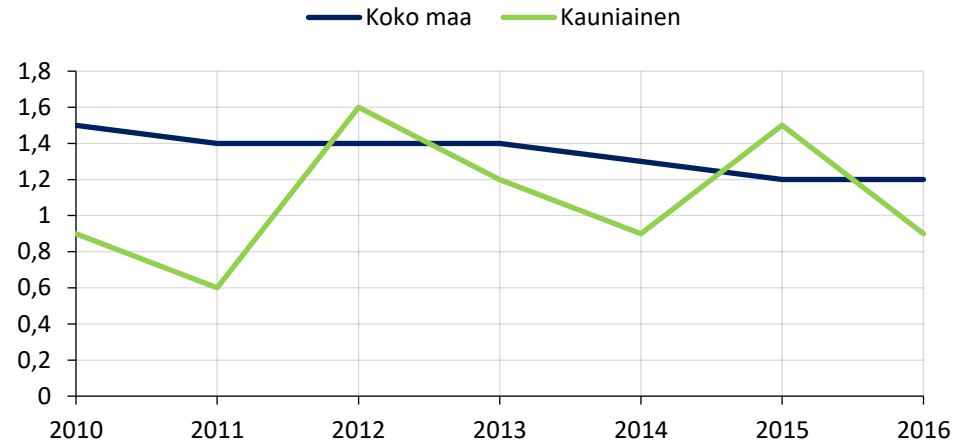
Päihdehuollon asumispalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta

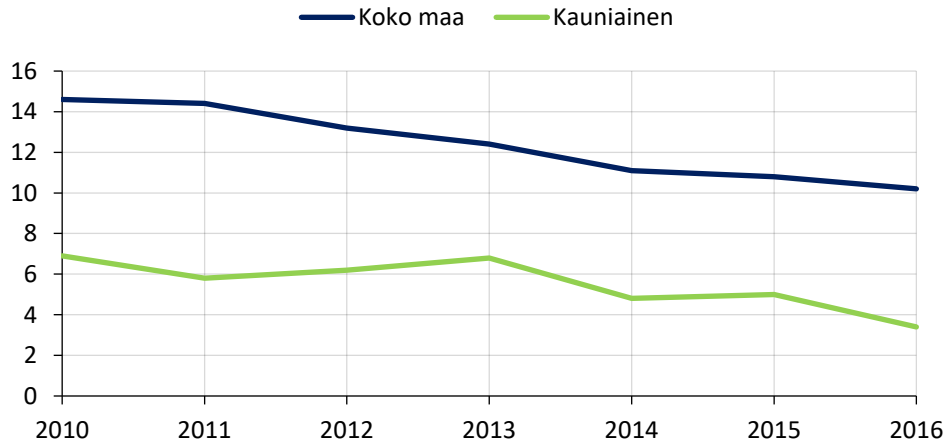
Päihdehuollon erityispalvelujen nettokäyttökustannukset, euroa / asukas

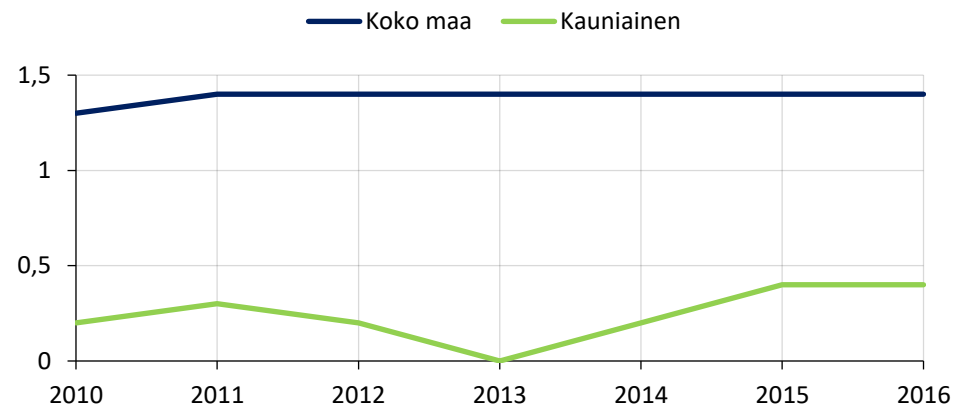
Asunnottomat yksinäiset / 1 000 asukasta

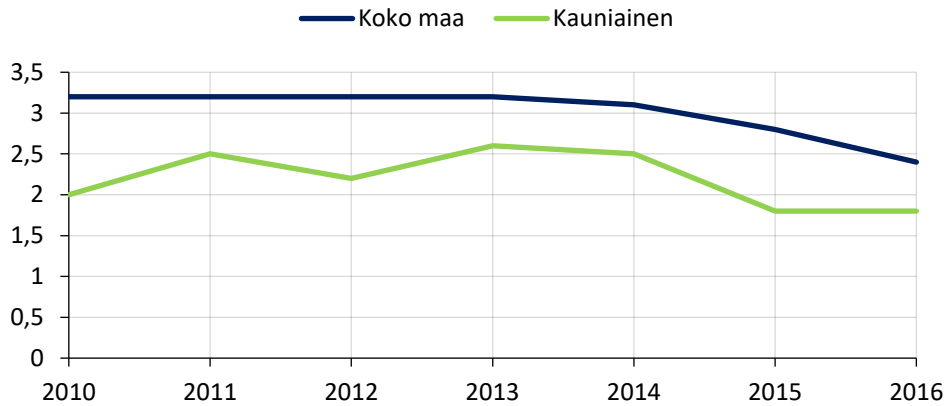
Päihtyneiden säilöönotot / 1 000 asukasta

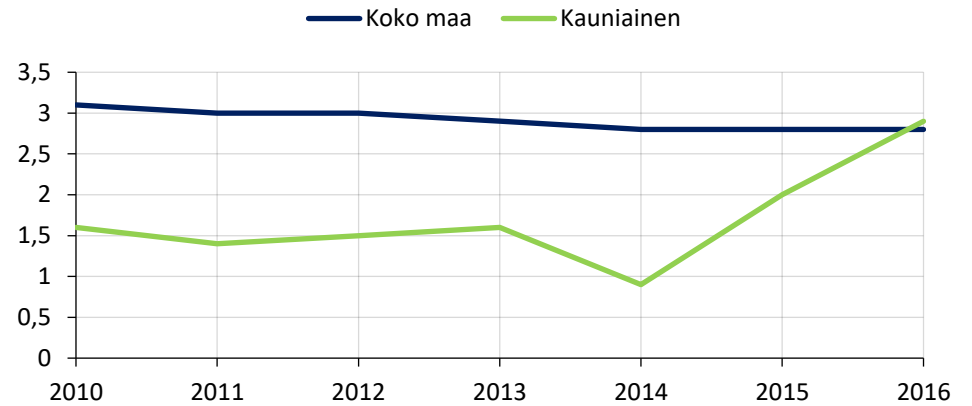
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

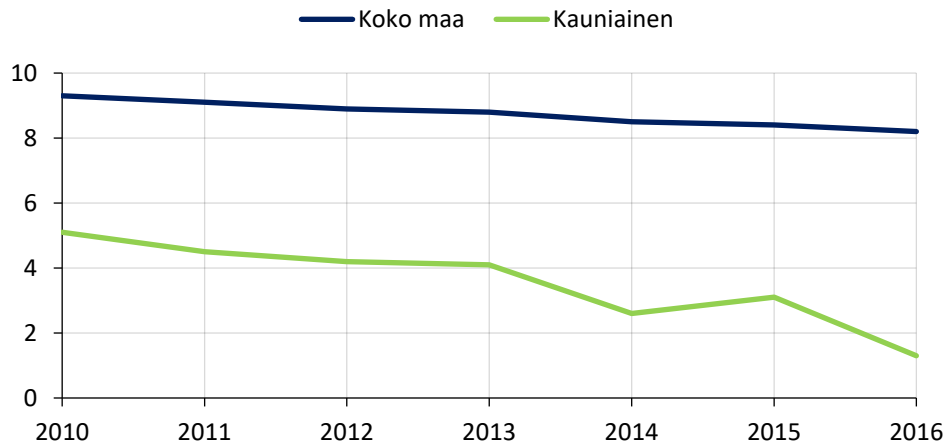
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1 000 asukasta

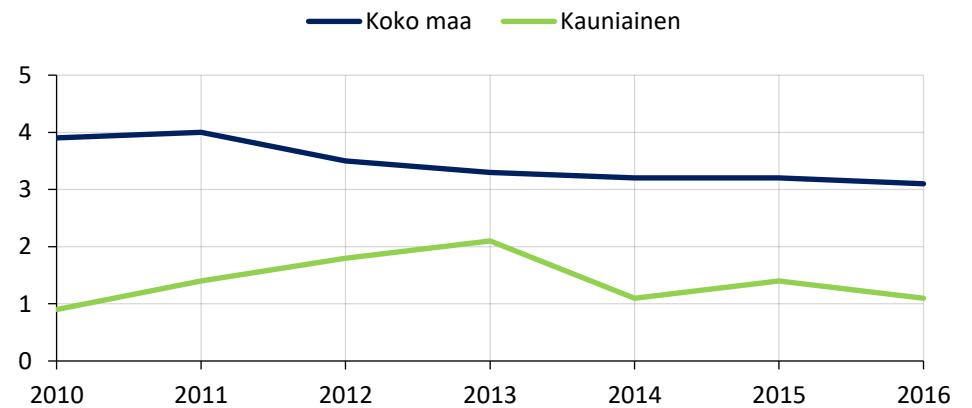
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1 000 asukasta

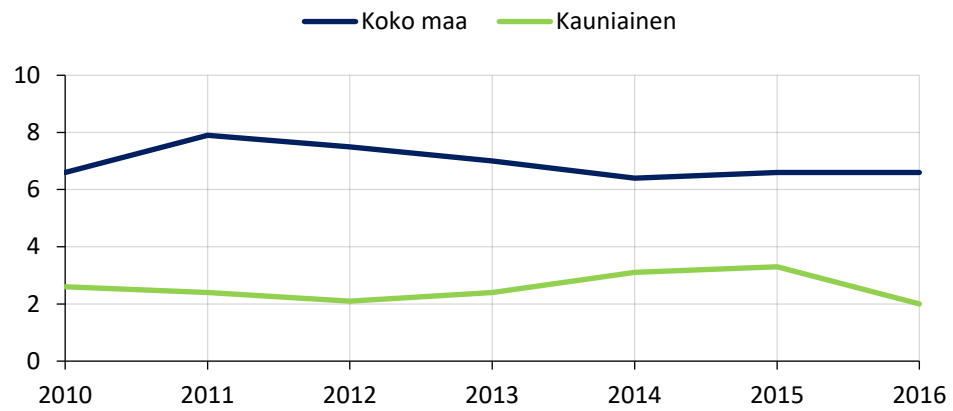
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

**Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen
kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta**

Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1§

Julkinen valta huolehtii tämän lain mukaisesti alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

2§

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *päihteellä* alkoholipitoisia aineita, huumausaineita sekä päihtymiseen käytettäviä lääkkeitä ja muita aineita;
- 2) *ehkäisevällä päihdetyöllä* toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.

Mitä tässä laissa säädetään päihteistä, koskee myös tupakkatuotteita ja rahapelaamista.

3§

Ehkäisevän päihdetyön on perustuttava päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin.

Ehkäisevässä päihdetyössä tulee kiinnittää huomiota myös muille kuin päihteiden käyttäjille aiheutuviin haittoihin.

4§

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.

5§

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen.

Toimielimen tehtävänä on:

- 1) huolehtia kunnan päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta;
- 2) huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle;

- 3) lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä;
- 4) esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa;
- 5) huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitettujen kunnan toimien sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1143/1994) ja tupakkalain (693/1976) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä terveydenhuoltolain (1326/2010) 11 ja 12 §:ssä säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

6§

Kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.

7§

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2015.

Tällä lailla kumotaan raittiustyölaki (828/1982).

[HE 339/2014](#)

StVM 53/2014

EV 365/2014

Liite 2. Päihdestrategia 2008-2015 toteutuminen

LAPSET JA NUORET		
Tavoite	Toimintatapa	Toteutus
Varhaisen vuorovaikutuksen vahvistaminen	Varhainen vuorovaikutus, Vavu-työ, Masentuneet äidit, Masu-työ, neuvolat Perhetyö, monialainen yhteistyö, Turvallinen alku, päiväkodit	
Päihdeongelmaisten perheiden lasten ja nuorten tunnistaminen	Yhteinen toimintamalli ja koulutus: Lapset puheeksi -toimintamalli	
Puheeksiottotaitojen ja varhaisen puuttumisen vahvistaminen	Lapset puheeksi toimintamalli käytössä koko kaupungissa	
Urheiluseurojen ja nuorisoyhdistysten päihdeohjelmien toteutuksen seuranta ja päivitys	Toteutuu järjestöavustuksia myönnettäessä, päihdeseminaarin järjestäminen/vuosi	
Ehkäisevä lastensuojelutyö	Koulutukset koko verkostolle mm. lastensuojelulain yhteydessä	
Vastuullisen vanhemmuuden tuki	Vanhempainillat ja -vartit, tiedotus, kampanjointi. Perheryhmät (Granhult)	
Tupakoinnin ja nuuskaamisen aloittamisen ehkäisy	Savuton Kauniainen -toimenpideohjelma	
Alkoholin käytön aloittamisen ehkäisy	Tiedotus, terveystiedon oppiaine, asennekasvatus, Mainintakielto liikuntapaikoilla.	
Terveystiimien toiminnan käynnistäminen	Terveystiimikoordinaattori kouluihin, tiimeille määritellyt tehtävät. Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen terveystiedon opetuksessa.	
Adsumen (nuorten päihdemittari) käyttöönotto koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa	Adsumen käyttökoulutus, käyttö kaikille 8-luokkalaisille ja lukion 1. vuosikurssin opiskelijoille. Sähköinen raportointi	
TYÖIKÄINEN VÄESTÖ		
Päihdehaittojen varhainen tunnistaminen ja ehkäisy	Puheeksiotto, Audit, Mini-interventio, sosiaalisten haittojen apukortti, Toimintamallien ja päihdeohjelmien luominen (mm. SA-Int terveystarkastus ja ajokyvyn arviointi) Sähköinen dokumentointi	
Päihteiden käytön vähentäminen	Tiedotus, kampanjointi, jaettava materiaali, www-sivut	
IKÄIHMISET		
Päihdehaittojen varhainen tunnistaminen ja ehkäisy	Puheeksiotto, Audit, Mini-interventio, sosiaalisten haittojen apukortti, Toimintamallien ja päihdeohjelmien luominen (mm. SA-Int terveystarkastus ja ajokyvyn arviointi) Sähköinen dokumentointi	
Päihteiden käytön vähentäminen	Tiedotus, kampanjointi, jaettava materiaali, www-sivut	
Päihteettömyyden tukeminen	Sosiaalisen verkoston kartoitus, Suora markkinointi ja kampanjat, Linkitetään mt-työn kokonaissuunnitelmaan, Frendi-hanke	
YHTEISET		
EPT organisointi	Nimetään päihdetyön prosessin omistaja. Tejo-työryhmä toimii moniammatillisen päihdetyön ohjausryhmänä. Vuosittain kutsutaan tarvittaessa koolle päihdetyön verkosto	
Valtakunnallisessa ja pks ehkäisevän päihdetyön yhteistyössä ja kehityksessä mukana oleminen	Nimetään edustajat: AVI, THL, PKS- Ehkäpä- verkosto, Preventiimi	
Alkoholin ja tupakan myynnin laillisuus	Yhteistyö muiden toimijoiden mm. yrittäjien ja poliisin kanssa. Tiedotus ikärajoista. Alkoholin mainontakielto liikuntapaikoilla.	
Savuton Kauniainen	Toimintaohjelma	
Päihdepalveluihin ohjaaminen	Ohjaamisen toimintamallit	
Ehkäisevän päihdetyön osaamisen tunnistaminen	Osaamistason selvittäminen> sähköiset tietopaketit	
Tutkimuksen ja menetelmien kehittämisen uusin tieto käytössä	Osallistuminen THL/PKS- toimintaan. Tiedon jalkauttaminen paikallisesti.	

Liite 3. EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ KAUNIAISSA 2017

1. SOSIAALI – JA TERVEYSPALVELUT

Sosiaali- ja terveyspalveluissa tehdään ehkäisevää päihdetyötä muun muassa tunnistamalla asiakkaiden päihteiden käyttöön ja rahapelaamiseen liittyvät riskit ja tarjoamalla heille tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Päihteiden puheeksiotto tulisi olla osa perustyötä äitiys- ja lastenneuvolassa, opiskeluterveydenhuollossa ja terveysasemilla, mutta myös työterveyshuollossa ja sosiaalipalveluissa, kuten iäkkäiden kotiin vietävissä palveluissa ja palvelutaloissa. Vastaavasti ongelmien yhteenkietoutuminen on tarpeen huomioida mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa, ja ottaa tarpeen mukaisesti puheeksi alkoholin riskikäyttö, tupakkatuotteiden ja huumeiden käyttö sekä haitallinen rahapelaaminen. Etsivällä työllä löydetään ne asiakkaat, jotka eivät aktiivisesti hakeudu palveluiden piiriin.	
Palvelut	EPT- käytännöt ikäryhmittäin (Onko sovittu, miten ja keneltä kysytään tupakoinnista ym., miten kirjataan ja seurataan; mini-intervention toteutus)
Terveyspalvelut	<u>Terveydenhuolto</u> AUDIT ja tarvittaessa mini- interventio kaikille raskaana oleville ja heidän puolisoilleen, terveystarkastusasiakkaille (työttömät, omaishoitajat) pitkäaikaissairauksien vuoksi hoitajavastaanoilla käyville ja mielenterveysasiakkaille. Yläasteikäisille ja opiskelijoille ADSUME lakisäätteisten terveystarkastuksien yhteydessä. Samassa yhteydessä kysytään tupakointi ja mahdolliset muut päihdekokeilut ja –käyttö. Terveysaseman odotustiloissa on tietoa päihteistä ja hoitoon hakeutumisesta. <u>Suun terveydenhuolto</u> Efficaa kirjataan tupakkamittariin indeksi; mikäli altistusta on, asia otetaan esille. Esitiedoissa kysytään myös nuuskasta, sama asiaan puuttuminen kuin edellä. Uuteen Efficaa on saatavilla myös alkoholimittari, jolloin asian esille ottaminen on ”helpompaa”. Nyt asian esille ottaminen on satunnaisempaa. Laitoskäynneillä ja kotihoidon suuhygienistikäynneillä kartoitetaan asiakkaiden päihdehistoriaa ja –käyttöä. Suun terveydenhuolto osallistuu joka vuosi uudella teemalla ehkäisevän päihdetyön viikkoon. Viime vuonna teemana oli päihteiden puheeksi ottaminen. Nuuska otetaan esille joka vuosi. Osallistutaan myös muihin teemapäiviin (mm. Tupakaton päivä, ksytiliviikko, sydänpäivä, vanhustenviikko). Suun terveydenhuolto osallistuu Mäntymäen koulun hyvinvointipäiville. Erityisesti kuudennen luokan suun terveydenhuollon tilaisuuksissa tuodaan esille myös päihdeasiaa.

Sosiaalipalvelut	Päihteiden käyttö otetaan lähes poikkeuksetta puheeksi asiakastapaamisissa, kun on kyse sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnista. Rahapelaamisen tunnistamiseen vasta viime aikoina kiinnitetty huomiota ja nyt selkeämmin osana sosiaalityön arviointia. Aikuissosiaalityön asiakkaille otetaan käyttöön seutukunnallisesti itsearviointilomake, jossa asiakkaan oma arvio tilanteesta.
Vanhuspalvelut	<i>Hyvinvointia tukevat kotikäynnit:</i> Ennakkoon lähetettävässä kyselylomakkeessa kysytään nautintoaineiden käytöstä, vastauksia käydään läpi kotikäynnillä -> ohjataan tarvittaessa ottamaan yhteyttä lääkäriin, psyk. sairaanhoitajaan yms. <i>Seniorineuvola:</i> - mikäli asiakas on tehnyt sähköisen terveystarkastuksen, siitä saatua raporttia alkoholinkäytöstä käydään läpi tapaamisessa. -jokaisen asiakkaan kohdalla vapaamuotoinen haastattelu alkoholinkäytöstä --> ohjataan tarvittaessa ottamaan yhteyttä lääkäriin, psyk. sairaanhoitajaan yms. <i>Kotihoito:</i> -alkoholin käytön puheeksiotto, mikäli hoitajalla/omaisella herää huoli asiakkaan alkoholinkäytöstä --> ohjataan tarvittaessa ottamaan yhteyttä lääkäriin, psyk. sairaanhoitajaan yms. <i>Tehostettu asumispalvelu:</i> -huomioidaan uuden asukkaan tullessa mahdollinen päihteidenkäytön historia ja avun tarve, jotta asukas sopeutuu päihteettömään elämään.

2. VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen tervettä ja turvallista kehitystä. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on tärkeä rooli vanhempien päihdeongelmien havaitsemisessa. Lapsen suojeleminen, asian esille ottaminen vanhempien kanssa sekä tarvittaessa vanhemman ohjaus tuen piiriin yhteistyössä neuvolan ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun kanssa ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten tekemää ehkäisevää päihdetyötä. Yhteisesti sovitut toimintatavat ohjaavat ammattilaisia kohtaamaan vanhemman ja lapsen sekä toimimaan heränneen huolen mukaisesti. <i>Varhaiskasvatuksessa</i> huolehditaan, että on sovittu ja kirjattu yhteinen käytäntö miten päihdeongelmia kotonaan kohtaavat lapset tunnistetaan varhain ja heitä tuetaan kasvussa ja kehityksessä. Yhteistyö lastenneuvoloiden ja tarpeen mukaan ennaltaehkäisevän lastensuojelun sekä perhekeskusten kanssa on tässä olennaista, ja näin myös esimerkiksi tukea vanhemmuuteen tai hoitoa voidaan tarjota matalalla kynnyksellä. (Heimala Heli, ESAVI 27/2017, 34)	
Ikäluokat	EPT- KÄYTÄNNÖT
alle 7-vuotiaat	Varhaiskasvatuksessa aloittavan lapsen huoltajan/ huoltajien kanssa sovitaan kotikäynti perheen omaan kotiin. Kotikäynti kirjataan kotikäyntilomakkeeseen. Kotikäynnin kautta saatuja tietoja ja toimintakäytänteitä hyödynnetään lapseen tutustuttaessa, lasta ja perhettä kohdattaessa ja pehmeän laskun harjoittelussa, jotta hoidon aloittaminen ja yhteistyö huoltajan/ huoltajien kanssa saa hyvän alun. Lapset puheeksi –keskustelu käydään jokaisen varhaiskasvatuksessa aloittavan perheen kanssa. Keskustelun tarkoituksena on pysähtyä

	mieltämään lapsen elämää ja tarkastella lapsen tilannetta ja kehitysympäristöä eri näkökulmista sekä ehkäistä ongelmia ja edistää lapsen ja perheen hyvinvointia sekä varhaisessa vaiheessa puutua tilanteeseen silloin, kun esiintyä huolta tai vanhemmalla on pulmia. Varhaiskasvatuksessa on ryhmän henkilökunnalla käytössä Huolen vyöhykkeistö. Huolen herätessä huoltajien kanssa keskustellaan ja pyritään tukemaan vanhempaa lasten kasvatuksessa ja vanhemmuudessa ja tarvittaessa ohjataan tarvittavien palveluiden piiriin esim. Kauniaisten perhetyön ryhmän tuen piiriin, perheneuvolaan tai voidaan tehdä pyyntö sosiaalitoimen palveluiden piiriin palvelutarpeen arvioimiseksi tai vakavammassa huolossa tehdä lastensuojeluilmoitus.

3. KOULUT

Oppilaitoksissa/kouluissa ehkäisevä päihdetyö on osa perustyötä, toimintatapoja ja -kulttuuria, joilla tuetaan oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Työhön kuuluu kaikki opiskelutyön ja -ympäristön kehittäminen paremmin päihteiltä ja niiden haitoilta suojaavaksi. Koulu- ja oppilaitoskohtaisessa oppilas- ja opiskeluhuoltosuunnitelmassa tulee osana yhteisöllistä oppilas- ja opiskeluhuollon kokonaisuutta kuvata tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihdeiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen. Lisäksi kannattaa sopia miten esimerkiksi havaitut päihdeiden käyttötapa-ukset kirjataan yhtenäisesti ja miten oppilaat, opiskelijat ja huoltajat osallistetaan ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun ja toteutukseen. Oppilaitoksissa yhteisöllisten sekä hyvinvointi- ja terveyserojen ehkäisyyn suunnattujen menetelmien kehittämiseen kannattaa panostaa. Esimerkiksi oppilaitosympäristön ja -yhteisön tarkastuksissa voidaan arvioida myös ehkäisevän päihdetyön toteutumista kokonaisuutena. (Heimala Heli, ESAVI 27/2017, 34)	
Ikäluokat	EPT-KÄYTÄNNÖT, esim. luokka-asteittain

alakoulu, 7-12 v.	1) Kaikki oppilaat osallistuvat Koulutus Elämään -tunteihin, jotka järjestetään kerran lukuvuodessa Koulutus Elämään Säätio toteuttaa 3-13 -vuotiaille lapsille ja nuorille suunnattua laaja-alaista terveyskasvatusohjelmaa, jonka keskeisiä osa-alueita ovat terveelliset elämäntavat ja ehkäisevä päihdetyö. Opetustilaisuudet järjestetään kouluissa kerran vuodessa toistuvina tapahtumina. www.koulutuselamaan.fi 2) Juteltaisko? on Ehyt ry:n järjestämä 5-6 luokkalaisille tarkoitettu ohjelma Alakoulun oppilaita pidetään päihde- että peliaiheisia oppitunteja (Juteltaisko ja Pelitaito), jotka lisäävät oppilaiden terveysosaamista (tiedot, taidot, kriittinen ajattelu, itsetuntemus ja eettinen vastuullisuus) ja sitä kautta edistävät haitattomampaa päihde- ja pelikulttuuria. 3) Elämisentaitoja – Lions Quest -koulutus opettajille. Ohjelmaa käytetään luokissa koko lukuvuoden ajan. Se antaa 5 – 25 -vuotiaiden parissa toimiville opettajille ja kasvattajille käytännön työkaluja oppilasryhmien ryhmäytymiseen ja elämäntaitojen harjoitteluun.
yläkoulu, 13–15 v.	1. Terveystiedon oppisisällöt, erityisesti vl 8

	2. EHYT ry:n HUBU-päihdekasvatustunnit vl 8-9 oppilailla Sopimukseen kuuluu myös EHYT ry:n järjestämä vanhempainilta ja opettajien koulutusmahdollisuus 3. Koulun toimintakulttuuriin liittyvät ehkäisevää päihdetyötä edistävät toimintatavat Yhteiset säännöt ja niistä keskusteleminen, lain noudattaminen, asioihin puuttuminen ja selkeät seuraamuskäytänteet, yhteistyö opettajien ja yhteisöllisen oppilashuollon välillä, lähipoliisin vierailut oppitunneilla, yhteydenpito koteihin. Lisäksi terveystarkastuksien yhteydessä keskustelu päihteiden käytöstä. 4. Kouluterveyskysely ja vastaavat kyselyt tuottavat opiskelijahuollolle informaatiota kokonaistilanteesta, jonka perusteella suunnitellaan ennalta ehkäisevää päihdetyötä tarpeen mukaan.
lukio, 16 v. -	1. Opiskeluhuollon asettama vuosittainen ehkäisevään päihdetyöhön liittyvän tavoite Lv 2016-2017 poliisi oli kouluttamassa opettajia huumeasioissa. Lv 2017-2018 järjestetään opiskelijoille päihdekasvatustilaisuus 2. Terveystiedon ja biologia oppisisällöt 3. Opiskeluhuollon seuranta Terveystarkastusten yhteydessä kaikilta opiskelijoilta selvitetään päihteiden käyttöä. 4. Kouluterveyskysely ja vastaavat kyselyt tuottavat opiskeluhuollolle informaatiota kokonaistilanteesta, jonka perusteella suunnitellaan ennalta ehkäisevää päihdetyötä tarpeen mukaan.

4. NUORISOPALVELUT

Kunnan nuorisopalvelujen työntekijät kohtaavat nuoria monenlaisissa toiminnoissa ja edistävät osaltaan nuorten terveitä elämäntapoja, päihteetöntä vapaa-aikaa ja osallisuutta. Nuorisotyössä tuetaan ja turvataan dialogisesti nuorten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä vahvistamalla suojaavia tekijöitä ja ehkäisemällä ja vähentämällä riskitekijöitä. Sosiaaliseen vahvistamiseen kuuluva elämänhallinnan ja -taitojen lisääminen on nuorisotyön perussisältöä, johon päihdetyön yleinen ja riskiehkäisy liitetään. Yleinen ehkäisy pitää sisällään päihdehaittojen ehkäisyä, päihteettömien valintojen tukemista ja tiedon jakamista esimerkiksi kampanjoin. Riskiehkäisyssä tarjotaan tukea nuorille, joilla on jo kohonnut riski päihteiden käytön suhteen tai jo havaittu ongelma, esimerkiksi etsivän nuorisotyön keinoin. Päihdekysymyksistä keskustelu nuorten kanssa ja nuorten päihdekokeiluihin puuttuminen ovat osa nuorisotyöntekijöiden arkea kaduilla, kauppakeskuksissa, verkossa ja nuorisotiloissa – vertaisryhmätoimintaa unohtamatta.	
Ikäluokat	EPT-käytännöt ikäryhmittäin
alakoulu, 7-12	Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen (Ehyt ry) kouluissa, myös esikoulut. Nuorisotyön ohessa tehtävää ehkäpä-toimintaa (ns. kohtaamista). Seksuaalivalistusta kouluille (4-6 lk). Ryhmäyttämistoimintaa suomenkielisessä koulussa (4-6 lk) +

	leirikouluissa (molemmat kieliryhmät).
yläkoulu, 13–15	Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen (Ehyt ry) kouluissa. Nuorisotyön ohessa tehtävää ehkäpä-toimintaa (ns. kohtaamista). Seksuaalivalistusta kouluille. Ryhmäyttämistoimintaa kouluissa (7 lk.)
lukio, 16-	Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen (Ehyt ry) kouluissa. Nuorisotyön ohessa tehtävää ehkäpä-toimintaa (ns. kohtaamista). Korostuu etsivässä nuorisotyössä.
Muut/ kaikki	Jalkautuvassa (mm. partiointi) ja etsivässä nuorisotyössä korostuvaa toimintaa. Nuorten kohtaamisissa eteen tulevilla tilanteilla ts. nuorisotilatyöskentely. Liittyy vahvasti yksilölähtöisiin tarpeisiin, toisin kun koulutyössä, jossa kuvio on suunnitelmallisempi ja painottuu enemmän valistustyöhön ryhmätilanteissa. Avustusta saavat järjestöt toimittavat päihdeohjelman osana avustushakemusta. Kasvatuksellinen valistustyö, ts. asiantuntijaluentoja kautta tuetettua tietoisuutta vanhemmille esim. päihteisiin liittyvää lähdekritiikkiä netissä. Harrastusmahdollisuuksien ja kavereiden löytäminen → tehdään helpoksi nuorille, millä on vaikutuksia terveyteen, hyvinvointiin ja vähentää päihteiden käyttöä, ts. on jotain järkevää tekemistä. Vapaa-ajantalo (Nuorisotalo) on päihdeetön tila.

5. LIIKUNTA

Myös kunnan ja järjestöjen liikuntatoiminnalla on tärkeä rooli kaikenikäisten asukkaiden päihdeettömän vapaa-ajan edistäjänä. Liikuntaharrastusten yhteydessä annettavaan elintapaohjaukseen voidaan luontevasti sisällyttää myös haittojen ehkäisy, erityisesti alkoholin riskikäytön, tupakkatuotteiden ja dopingaineiden käytön osalta. Urheilu- ja liikuntajärjestöjen toiminnan tueksi laadittu Päihdeetön pelikenttä -toimintamalli ohjaa niin seuroissa toimivia aikuisia kuin lapsia ja nuoria luomaan yhteiset päihdeiden käyttöä koskevat pelisäännöt sekä toimintatavat varhaiseen puuttumiseen. Urheiluyhteisön Reilun Pelin ihanteet ja tavoitteet linjaavat muun muassa urheiluyhteisön suhtautumista päihdeiden käyttöön ja ongelmalliseen pelaamiseen.	
Ikäluokat	EPT-käytännöt
Kaikki	Harrastusmahdollisuuksien ja kavereiden löytäminen tehdään helpoksi nuorille → vaikutukset terveyteen, hyvinvointiin ja vähentää päihdeiden käyttöä, ts. on jotain järkevää tekemistä.

6. JÄRJESTÖT (KULTTUURI- JA VAPAA-AIKA)

Vapaa-ajan yhteisöissä on mahdollisuuksia paitsi varhaisen tunnistamisen ja tuen tehostamiseen niin myös haittojen ehkäisyyn ja päihdeettömyyden tukemiseen, kun otetaan käyttöön tätä tukevia toimintakäytäntöjä kilpailutettaessa palveluita, sovittaessa järjestöavustusten kriteereistä tai tilojen ja tilaisuuksien sponsoroinnista tai pelisäännöistä . Olennaista on päästää kuntalaiset ja palveluiden käyttäjät ideoimaan myös päihdeetöntä vapaa-ajan toimintaa erityisryhmät huomioiden. Liikunta- ja urheiluseuroissa olisi puolestaan aktiivisesti toimittava päihdehaittoja ehkäisten. (Heimala Heli, ESAVI 27/2017, 35)	
Järjestö, urheiluseura	Sopimukset, maininta järjestöavustusten myöntämisperusteissa
AA kerhot (Suomi, Ruotsi, Englanti)	Kulttuuripalvelut tarjoaa tilat maksutta Villa Junghansissa toimiville kauniaislaisille AA-kerhoille.

Seurat/järjestöt	Avustusta saavat liikunta- ja nuorisojärjestöt toimittavat päihdeohjelman osana avustushakemusta. Seurat/järjestöt tekevät omalta osaltaan ehkäisevää päihdetyötä nuorten kanssa osana toimintaa, mm pelaajasopimukset jotka liikuntaseurat tekevät omien pelaajiensa kanssa. Seurojen vanhempainiltojen ravintoluentoja ja niihin liittyvät päihteisiin liittyvät keskustelut (kuuluu jokseenkin seurojen omaan päihdeohjelmaan).

7. HENKILÖSTÖ

Työpaikoilla päihdeohjelmat on aiheellista nostaa kehittämisen keskiöön sekä keskeiseksi johdon, työsuojelun, työntekijöiden ja työterveyshuollon yhteistyön välineeksi. Päihdeohjelman tulisi huomioida myös savuttomuustyö ja tupakoinnin lopettamisen tuki sekä rahapelihaittojen tunnistaminen ja ehkäisy (ks. myös Savuton kunta ja työpaikka -toiminta).

Kunta työnantajana voi olla suunnannäyttäjä omalla päihdeohjelmallaan. Työnantajia ja työntekijöitä edustavat keskusjärjestöt uusivat vuonna 2015 yhteisen suosituksensa, joka kannustaa kaikkia työpaikkoja päihdeongelmien ehkäisyyn sekä yhteiseen päihdeasioiden käsittelyyn ja hoitoonohjauksen toteuttamiseen (Akava ym. 2015).

HENKILÖSTÖHALLINTO. Työterveyshuollon panosta tulisi suunnata päihdehaittojen ehkäisyyn nostamalla asia esiin palvelusopimuksissa ja lisäämällä seulonnan ja mini intervention käyttöä myös tultaessa vastaanotolle sairauden vuoksi. *Työpaikoilla* päihdeohjelmat on aiheellista nostaa kehittämisen keskiöön sekä keskeiseksi johdon, työsuojelun, työntekijöiden ja työterveyshuollon yhteistyön välineeksi. Päihdeohjelman tulisi huomioida myös savuttomuustyö ja tupakoinnin lopettamisen tuki sekä rahapelihaittojen tunnistaminen ja ehkäisy (ks. myös Savuton kunta ja työpaikka -toiminta). (Heimala Heli, ESAVI 27/2017, 34-35)

Kohderyhmät	EPT-käytännöt
Henkilöstö	Työterveyshuolto: Päihdeasioista puhutaan aina terveystarkastuksissa. Kysytään käyttäkö alkoholia, huumeita tai tupakkaa. Alkoholin suhteen tehdään Audit-kysely jos käyttömäärä on suuri tai usein toistuva. Keskustelua voi kutsua mini-interventioksi, sillä annamme ohjausta ja neuvontaa mikäli päihteiden käyttöä on. Vastaanottotilanteissa kysytään päihteistä jos on kyse esim. tapaturmasta, vatsan alueen ongelmista, unettomuudesta tai mielialaongelmista. Myös runsaat poissaolot voivat olla merkki päihteiden käytöstä. Tupakan vieroitusta tarjotaan kaikille tupakoitsijoille, jotka ovat halukkaita lopettamaan tupakoinnin. Päihdeohjelma on valmisteltu yhteistyössä työterveyshuollon ja työsuojelun kanssa. Ohjelmaa käydään läpi toimialojen johtoryhmien tapaamisissa ja työyhteisö- ja esimiesvalmennuksissa. Yksiköissä: Savuton Kauniainen; jos työntekijä itse pohtii tupakoinnin lopettamista, tuetaan lopettamisessa ja ohjataan työterveyshuoltoon. Pidetään esillä mm. työyhteisökokouksissa savuton Kauniainen teemaa. Alkoholi/huumeet matalan kynnyksen puheeksiotto esimiehen toimesta ja tarvittaessa ohjattu esimerkiksi työterveyshuoltoon. Varhainen välittäminen ja puheeksiotto.

Liite 4.

Savuton Kauniainen

Toimenpiteet

Savuton pääkaupunkiseutu – hankkeen yhteydessä sovitut toimenpiteet pohjautuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, Kuntaliiton, Suomen ASH ry:n ja Hengitysliitto ry:n kanssa määrittelemiін savuttomuuskriteereihin.

Kriteeri	Toimenpiteet	Toteutumisen
		KYLLÄ/EI
KRITEERI 1 Tupakointi on kielletty tupakkalain 12 §:n osoittamissa kunnan omistamissa ja hallinnoimissa tiloissa sekä ulkoalueilla. Tupakointikiellot on merkitty selkeästi kylteillä, tarroilla tai julisteilla.	Kunnan hallinnoimat tilat ja ulkoalueet on merkitty selkeästi esimerkiksi kylteillä, tarroilla tai julisteilla.	Osittain kyllä, mutta joistain tiloista puuttuu. Puuttuviin tiloihin laitetaan kyltit lokakuun aikana.
KRITEERI 2 Mahdolliset aikuisten käyttämät tupakointipaikat on sijoitettu ulos vähemmän näkyvästi siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sisätiloihin.	Kuntiin ei rakenneta tulevaisuudessa uusia tupakointipaikkoja. Kunnan hallinnoimissa tiloissa aikuisten käyttämät tupakointipaikat on sijoitettu siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sisätiloihin. Lasten ja nuorten harrastetiloissa ja alueilla sijaitsevat tupakointipaikat on poistettu.	Kyllä Kyllä Kyllä (paitsi uimahalli, jäähalli)
KRITEERI 3 Kunta valvoo tupakkalain 14 a §:n sekä valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman mukaisesti lain noudattamista alueellaan.	Tupakointipaikat on poistettu: a) päiväkotien alueella, b) koulujen alueella ja c) oppilaitosten alueella. Henkilökunta ei tupakoi työaikana: a) päiväkotien alueella, b) koulujen alueella ja c) oppilaitosten alueella. Vierailijat noudattavat tupakoimattomuutta: a) päiväkotien alueella, b) koulujen alueella ja c) oppilaitosten alueella.	Kyllä Kyllä Kyllä
KRITEERI 4 Tupakkatuotteita ei myydä kunnan hallinnoimissa tiloissa.	Tupakkatuotteita ei myydä kunnan hallinnoimissa tiloissa.	Kyllä
KRITEERI 5 Kunta on savuton työpaikka, toimien esimerkkinä paikallisille yksityisen sektorin toimijoille.	Palvelutuottajien kanssa tehtävissä sopimuksissa edellytetään, että tupakkatuotteita ei myydä kunnan hallinnoimissa tiloissa.	Kyllä
KRITEERI 6 Kunnan edustus- ja muut tilaisuudet ovat savuttomia.	Kunnan edustus- ja muut tilaisuudet ovat savuttomia. Kunnan tilanvuokraussopimuksissa edellytetään savuttomuutta.	Kyllä Kyllä
KRITEERI 7 Savuttomuus mainitaan kunnan työpaikkailmoituksissa.	Kunnan työpaikkailmoituksissa on aina maininta savuttomuudesta.	Kyllä
KRITEERI 8 Työaikana ei tupakoida.	Toimenpiteet: Kunnan työyksiköihin on toimitettu kirjalliset ohjeet	Kyllä

	kunnan savuttomista toimintalinjauksista. • Kunnan henkilökunnan tupakointi kielletään työaikana. Kielto ei koske lakisääteisiä lepotaukoja. Työaikaan kuulumattomalla ruokatunnilla sekä virka- ja työehtosopimuksen mukaisella työaikaan luettavalla kahvitauolla tupakointi on sallittua.	Kyllä
KRITEERI 9 Kunnan tupakoiville työntekijöille tarjotaan tukea tupakoinnin lopettamisessa.	• Kunnan työntekijöiden tupakointia kysytään a) työhöntulotarkastuksessa b) muissa työterveyshuollon kontakteissa • Kunta tukee työntekijöidensä tupakoinnin lopettamista a) työterveyshuollon ohjauksella ja neuvonnalla b) ryhmämuotoisella tuella työajalla • Työterveyshuolto kartoittaa tukitoimenpiteiden kohdentamiseksi tupakoivien työntekijöiden ja nuuskan käyttäjien määrää säännöllisesti.	Kyllä Kyllä Kyllä
KRITEERI 10 Tupakoinnin aloittamisen ehkäisy, savuttomien elinympäristöjen turvaaminen sekä tupakasta vieroituksen tuki on kirjattu osaksi terveydenhuoltolain velvoittamia terveyden edistämisen tavoitteita ja toimenpiteitä, ja niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.	• Alueella on käytössä tupakkariippuvuuden hoitoketju, joka toteutetaan työterveyshuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä. • Asiakkailta kysytään suunnitelmallisesti tupakointia: <i>Äitiysneuvolassa</i> a) vanhemmilta perheen ensimmäisellä vastaanottokäynnillä b) vanhemmilta perheeseen tehtävällä kotikäynnillä lapsen synnyttyä <i>Lastenneuvolassa</i> c) vanhemmilta lastenneuvolassa 1,5 vuoden perhekäynnillä d) vanhemmilta lastenneuvolassa 4 vuoden perhekäynnillä <i>Koulu- ja opiskelija terveydenhuollossa</i> e) vanhemmilta 1-luokan oppilaan tarkastuksessa f) vanhemmilta ja oppilaalta 5.luokan oppilaan tarkastuksessa g) oppilaalta 8.luokan tarkastuksessa h) opiskelijalta opiskelijaterveydenhuollon kontakteissa <i>Suun terveydenhuollossa</i> i) oppilaalta 5. luokasta alkaen vuosikäynnillä j) opiskelijoilta hoitajakson ensimmäisellä käynnillä tai vuositarkastuksessa k) aikuisilta hoitajakson ensimmäisellä käynnillä tai vuositarkastuksessa <i>Terveyskeskus, työterveyshuolto, erikoissairaanhoido</i> l) terveysasemalla/terveyskeskuksessa vuosittain m) työterveyshuollossa työhöntulotarkastuksessa n) työterveyshuollon muissa kontakteissa o) erikoissairaanhoidon kontakteissa	Kyllä (vaatii kuitenkin käytännön juurruttamista) Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kaikilta pitkäaikaisaira ilta(diabeetikot, sydänsairaat).

